

**THE POLITICAL PARTIES AND THEIR ROLE IN AFGHANS' CONFLICT
SINCE TALIBAN REGIMES**

ZIYOEV SUBHIDDIN NASRIEVICH

Head of Department for Middle East and Near Orient, The Institute of Asia and Europe of the National Academy of Sciences of the Republic of Tajikistan. Address: 734025, Republic of Tajikistan, Dushanbe, Rudaki Avenue, 33. tel: +992 927-04-09-08; E-mail: rakesh-23@mail.ru

MIROVA MUNISA BAKHTIYOROVNA

Master's student of the 2nd year of the Institute of Asia and Europe of the National Academy of Sciences of the Republic of Tajikistan. Address: 734025, Republic of Tajikistan, Dushanbe, Rudaki Avenue, 33. tel: +992 919-20-03-20; E-mail: mirovamunisa707@gmail.com

Political parties are new phenomenists that are born in the zone of world powers. The production of political parties in the Western community is completely a natural platform, rooting the processes in establishment of the political integrity in newly states.

The article discusses the conflicts of Afghanistan and the Taliban's instability control in the year of 2022 accordingly.

Keywords: *Afghanistan, political parties, extremist parties, political instability, conflict, Taliban.*

**КУМАКҲОИ СОЗМОНҲОИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ ДАР ТАЪМИНИ
ПОЙГОҲҲОИ МОДДӢ-ТЕХНИКӢ ВА НАШРИ АДАБИЁТИ ТАЪЛИМӢ-МЕТОДӢ
ДАР АФҶОНИСТОН (СОЛҲОИ 2001-2016)**

ҚУДРАТЗОДА КОМРОН АБДУНАБӢ

Институти омӯзиши масъалаҳои давлатҳои Осиё ва Аврупо
Тел.: (+992) 93 528 28 62. E-mail: komron.kudratov@gmail.com

КУШО ФАҶИМ МУҶАММАДАЪЗАМ

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
Тел.: (+992) 919-51-11-80. E-mail: fahimkosha171@gmail.com

Дар мақола кумакҳои созмонҳои байналмилалӣ дар таъмини пойгоҳҳои моддӣ-техникӣ ва наشري адабиёти таълимӣ-методӣ дар Ҷумҳурии Исломии Афғонистон мавриди баррасӣ қарор мегирад ва дар раванди таҳқиқ муайян карда шуд, ки дар ин давра муассисаҳои таълимии ин кишвар аз норасоии таҷҳизоти техникӣ ва асбобҳои аёнӣ танқисӣ мекашидаанд. Дар бисёр муассисаҳои таълимии Афғонистон норасоии тахтаи синф, мизу курсӣ, маводди озмоишгоҳӣ, компютер ва китобҳои дарсӣ дида мешуд. Ба таври кул, 74% мактабҳо бо норасоии таҷҳизоти дарсӣ рӯ ба рӯ буданд. Дар асоси таҳлилҳо ва баррасии манбаъҳо, мушиклоти мавҷуда дар соҳаи маориф нишон медиҳад, ки вазъи озмоишгоҳҳо, компютерҳо, китобхонаҳои мактабҳо дар давраи интихобгардида нигаронкунанда буда, барои беҳтар кардани пойгоҳи моддӣ-техникии муассисаҳои таълимӣ як қатор созмонҳои байналмилалӣ мусоидат намудаанд. Яке аз созмонҳо, ки дар самти пойгоҳи моддӣ-техникии маорифи Афғонистон кумакҳои зиёд намудааст ин Созмони байналмилалӣ

ЮНИСЕФ мебошад. Ин созмони байналмилалӣ тавонистааст дар таъмини соҳаҳои маорифи Афғонистон бо маводҳои моддӣ-техникӣ ва наири адабиёти таълимӣ-методӣ ва дар дастрасии муаллимону хонандагони Афғонистон бо маводи зарурӣ саҳми арзандаи худро гузорад.

Калидвожаҳо: Афғонистон, маориф, мактаб, таълим, созмонҳои байналмилалӣ, кумакҳои созмонҳои байналмилалӣ, техника ва технологияи таълимӣ, адабиёти таълимӣ-методӣ, мушкилоти соҳаи маориф

Солҳои 2001–2016 Ҷумҳурии Исломи Афғонистон бо кумаку дастгириҳои донорҳои байналмилалӣ дар соҳаи маориф нисбат ба охири садаи ХХ ба дастовардҳои назаррас ноил гардида, барои беҳбудии пойгоҳи моддӣ-техникии муассисаҳои таълимӣ ва таъмини донишомӯзон ба адабиёти дарсӣ чораҳои зарурӣ андешидааст. Вазорати маорифи Афғонистон дар баробари сохтмони биноҳои нави таълимӣ ва таъмиру барқарорсозии онҳо, ба масъалаи пойгоҳи моддӣ-техникии соҳаи маориф таваччуқи хосса зоҳир намуда, барои баланд бардоштани сифати таълим маблағҳои сармоягузори рағбат сохтааст. Махсусан, таъмини муассисаҳои таълимӣ бо таҷҳизоти таълимӣ, аз қабил мизу курсӣ, маводди навишт, таҷҳизоти озмоишгоҳӣ, компютеру принтер, тахтаҳои электронӣ ва ғайра барои вазорати маориф дар мадди аввал меистод. Вазорати маориф бо таҳияи барномаҳо ва лоиҳаҳои сармоягузорӣ донорҳои хориҷиро ҷалб намуда, барои беҳбудии пойгоҳи моддӣ-техникӣ ва дастрасии донишомӯзон ба китоби таълимӣ-методӣ талош варзидааст. Новобаста аз кӯшишҳо ва талошҳои Вазорати маориф, муассисаҳои таълимӣ аз ҳисоби таҷҳизоти техникую таълимӣ дар давраи таҳлилшаванда ба мушкилоти ҷиддӣ рӯ ба рӯ буданд. Қаблан дар бисёр муассисаҳои таълимии кишвар норасоии тахтаи синф, мизу курсӣ, маводди озмоишгоҳӣ, компютер ва китобҳои дарсӣ дида мешуд. Аз ҷумла, теъдоде аз мактабҳои вилояти Форёб дастрасии комил ба таҷҳизоти омӯзишӣ надоштанд. Ба таври кул, 74% мактабҳо бо норасоии таҷҳизоти дарсӣ рӯ ба рӯ буданд. Дар асоси таҳлилҳо ва баррасии манбаъҳо, мушкилоти мавҷуда дар соҳаи маориф нишон медиҳад, ки вазъи озмоишгоҳҳо, компютерҳо, китобхонаҳои мактабҳо нигаронкунанда буданд. Тибқи таҳлилҳои «Дидбони шаффофият», аз 187 мактаби мавриди таҳлилу баррасӣ қарор гирифта, 142 мактаб, яъне 76% озмоишгоҳ ва компютер надоштанд. Илова бар ин, аз 70 мактаб 37 мактаб, яъне 53% китобхонаи лозимӣ надоранд. Аз ҷумла, дар Кобул–пойтахти Афғонистон 43% мактабҳо китобхонаи замонавӣ надоштанд. Ҳамин тавр, 71% мактабҳои шаҳри Кобул озмоишгоҳи мучаҳҳаз ва компютер надоранд [1].

Мавриди зикр аст, ки дар асоси таҳқиқоти муассисаи «Дидбони шаффофияти Афғонистон», вазъияти номусоид ва норасоии таҷҳизоти дарсӣ дар мактабҳои 10 вилояти Афғонистон, аз ҷумла, вилоятҳои Хуст, Бағлон, Кундуз ва Парвон рӯ ба рӯ мебошанд. Зеро бар асоси таҳлил ва баррасиҳои ин ниҳод, аз 265 мактаб 186 шумораи он, яъне 70%-и он ба маводди дарсӣ, хусусан ба китоби дарсии кофӣ дастрасӣ надоранд. Албатта, ин мактабҳо аксар дар ноҳияҳои атрофи марказ ҷойгиранд. Барои тасдиқи таҳлилҳои ишорашуда, андешаи Айюб Орвин–раиси маорифи вилояти Бомӣён басандааст, ки дар робита ба мушкилоти маориф ба норасоии будҷа, маводди дарсӣ, аз қабил ручка, қалам, ҷузвдон, хайма, тахта барои синфхонаҳои дарсӣ низ шикоят намудааст [2].

Бояд гуфт, ки барои беҳтар кардани пойгоҳи моддӣ-техникии муассисаҳои таълимӣ як қатор созмонҳои байналмилалӣ мусоидат намудаанд. Яке аз созмонҳои, ки дар самти пойгоҳи моддӣ-техникии маорифи Афғонистон кумакҳои зиёд намудааст, Созмони байналмилалӣ ЮНИСЕФ мебошад. Созмони мазкур соли 2004 барои 27 ҳазор хонандаи мактабҳои вилояти Ҷилманд маводди қуртосия (маводди навишт) бо арзиши 800 ҳазор долларро тақсим кардааст. Ғайр аз ин, барои донишомӯзони ноҳияҳои Сайёд, Сончорак, Гусфандӣ ва Сузмақалъа ба теъдоди 4000 дафтар, 3000 сумка, 20 ҳазор ручка, 40 ҳазор қалам, 40 ҳазор қаламтарош бо арзиши 8 ҳазор доллари амрикоӣ кумак намудааст. Ин созмони байналмилалӣ дар соли 2005 барои муаллимони ва хонандагони вилояти Урузгон бо теъдоди 2 ҳазор қуттӣ маводди қуртосия ва 100 адад маводди озмоишгоҳӣ бо арзиши 5000 ҳазор доллари амрикоӣ тақсим намудааст [3, 33].

Муассисаи Ҷайати Норвегия барои муҳоҷирин дар соли 2005 ба теъдоди 19 хаймаи дарсӣ барои 1140 хонанда, ки 50%-и онҳо духтарон мебошанд, дар вилоятҳои Бодғис ва Ҷирот мусоидат намудааст. Ҷамчунин, ба маблағи 2 миллион афғонӣ 50 адад фарши зерӣ по, 55 мизу курсӣ, 1140 қуттӣ маводди навишт ва як теъдод маводди идорӣ барои кармандони идорӣ ва ғайраро мусоидат намудааст. Дар соли 2005 кишвари Белгия ба раёсатҳои маорифи Балх ва Лағмон бо маблағи 400 ҳазор афғонӣ 300 адад мавод ва таҷҳизоти озмоишгоҳӣ кумак намудааст. Қобили зикр аст, ки аз ин мавод 131 ададашон ба раёсати маорифи Лағмон дода шудааст [4, 1].

Вазорати маорифи Афғонистон бо кумакҳои пулии ниҳодҳои ҳамкор ва кумакрасони байналмилалӣ садҳо мактаб ва муассисаҳои техникийо тахассусиро аз тариқи будҷаи инкишофии хеш мусоидат ва мучаҳҳаз намудааст. Кумакҳо ва мусоидатҳои маводди дастрасшуда гуногун мебошанд. Махсусан, дар соли 2005 барои 112 мактаб маводди дарсӣ аз қабилӣ компютерҳо, маводди озмоишгоҳҳо ва мизу курсӣ бо малағи 1,1 миллион доллар аз тариқи будҷаи инкишофӣ дастрас гардидааст [5, 22].

Муассисаи Шветсия дар соли 2006 ба маорифи вилояти Пактиё маводди дарсӣ ва идорӣ кумак намудааст. Ин мавод шомилӣ қуртосия (маводди навишт) ва курсиҳои идорӣ, чевон, курсӣ ва маводди мавриди зарурати идорӣ мебошанд. Дар соли таҳлилшаванда аз тариқи будҷаи инкишофӣ ба маблағи 1,4 миллион доллар барои 125 мактаби марказ ва вилоятҳо маводди озмоишгоҳӣ, компютерҳо, мизу курсӣ ва ғайра дода шуданд [6, 4].

Тибқи гузориши расмӣ Вазорати маорифи Афғонистон, дар соли 2007 раёсати умумӣ маркази сайнс (равияи риёзӣ ва физика) ва технологияи Вазорати маориф бар асоси нақшаи корӣ хеш 307 адад маводди озмоишгоҳӣ аз фанҳои физика, химия ва биология бо арзиши 800 ҳазор доллари амрикоӣ барои 25 мактаби вилояти Ҷилманд дастрас намудааст. Албатта, як теъдод маводди дарсӣ дигар ба мисли 25 адад маводди дарсӣ риёзӣ, 80 адад маводди дарсӣ биология, 24 мизи озмоишгоҳӣ ва 172 харитаҳои омӯзишӣ низ шомилӣ ин мавод буданд. Созмони байналмилалӣ Ҷимоят аз кӯдакони СММ (ЮНИСЕФ) дар соли 2007 ҳамзамон бо фаро расидани соли нави таҳсил барои беш аз 5 миллион донишомӯз маводди дарсӣ аз қабилӣ қуртосия барои 30 вилоят ва ба шумули рустоҳои аз маркази вилоятҳо дур ҷойгиршуда бо арзиши 6 миллион доллар кумак намудааст [7, 3].

Мавриди зикр аст, ки дар баробари созмонҳои байналмилалӣ кишварҳои хориҷӣ низ барои беҳтар гардидани пойгоҳи моддӣ-техникии муассисаҳои таълимӣ мусоидат намудаанд. Аз ҷумла, кишвари Итолияё дар соли 2007 барои маорифи Афғонистон 132

миллион доллари ИМА кумак кардааст. Тибқи иттилои расмии пойгоҳҳои иттилоърасони «Паёми офтоб» ин кумакҳо барои 533 ҳазор хонанда ва 15 ҳазор муаллим тақсим шудааст. Дар баробари ин, кишвари Итолиё барои муассисаҳои таҳсилоти ибтидоӣ ва баробарии гендерӣ маблағи 3 миллион доллар ба Вазорати маориф кумак кардааст. Кумакҳои ин кишвар дар вилоятҳои Ғур, Ҳирот, Бодғис ва Фароҳ дар хариди маводди қуртосия (маводди навишт), маводди дарсӣ ва бунёди марказҳои таълимӣ барои кӯдакон ба масраф расидааст. Ҳамзамон, соли 2007 барои 145 муассисаҳои таълимии марказ ва вилоятҳои Афғонистон 1,6 миллион доллар аз тариқи будҷаи инкишофи Вазорати маориф ҷудо гардида, бо ин маблағҳо маводди озмоишгоҳӣ, таълимӣ барои фанҳои риёзӣ, физика, компютерҳои дастӣ (ноутбук), миз ва курсӣ харидорӣ шудааст. Вазорати маорифи Афғонистон сол то сол маблағгузорию барои пойгоҳи моддӣ-техникии муассисаҳои таълимӣ зиёд намудааст. Агар дар соли 2007 аз ҳисоби будҷаи инкишофии вазорат 1,6 миллион доллари ИМА ҷудо гардида бошад, пас ин рақам дар соли 2008 ба 1,8 миллион доллар расидааст. Бо ин маблағ Вазорати маориф барои 180 мактабҳои марказ ва вилоятҳои кишвар маводди замонавии дарсӣ, аз қабili 100 қуттӣ маводди дарсӣ барои фанҳои химия, физикаву риёзӣ, садҳо компютер ва маводди озмоишгоҳӣ харидорӣ ва тақсим намудааст [8, 39].

Бояд гуфт, ки аз соли 2002 инҷониб шабакаи ҷаҳонии Интернет дар Афғонистон мавриди истифода мебошад. Дар ин хусус Вазорати маориф бо Вазорати муҳабирот ва технологияи маълумотӣ дар мавриди истифодаи интернет аз тариқи фойбарӣ нурӣ шартнома баста, ба фаъолияти Интернет дар ин соҳа оғоз бахшида то ба ҳол идома дода истодааст. Дар натиҷа садҳо мактаб низ бо шабакаи ҷаҳонии интернет пайваست гардида, аз он истифода мебаранд. Тибқи гузориши Вазорати маорифи Афғонистон, аксари мактабҳои, ки дар маркази шаҳрҳо воқеъанд, тибқи барномаи Вазорати муҳабирот ва технологияи маълумотӣ бо интернет ва озмоишгоҳ таҷҳизонида шудаанд. Ин барнома ба беш аз 200 мактаб Интернет аз тариқи фойбарӣ нурӣ васлшуда ва озмоишгоҳҳои мучаҳҳазро таъмин карданд. Аз ҷумла, се мактаб дар шаҳри Кобул вориди ин барнома буданд.

Тибқи гузоришоти масъулини Вазорати маорифи Афғонистон, аз соли 2010 то соли 2015 чандин мактаб ба Интернет васл шуд. Махсусан, ба мактаби Хушқолхон 279 компютер бо интернетӣ кофӣ васл гардида, як теъдод маводди озмоишгоҳӣ дода шудааст. Айнидин яке аз донишомӯзони мактаби Хушқолхон дар Кобул дар мавриди кушоиши марказҳои интернетӣ ва таъмини маводди озмоишгоҳӣ изоҳри қаноатмандӣ намудааст [9].

Вазорати маориф дар соли 2013 аз тариқи будҷаи инкишофии хеш ба маблағи 150 миллион афғонӣ ҷиҳати таҷҳизоти интернет ва марказҳои интернетӣ 50 мактаб малағгузорӣ намудааст [10, 3].

Дар доираи идомаи барномаҳои инкишофии хеш ин вазорат барои 150 мактаби дигар дар саросари Афғонистон шароити истифодаи интернетро дастрас намудааст. Маркази хадамоти маълумотӣ як бахши муҳимми Вазорати маориф мебошад, ки он дар 6 соли охир аз (2008–2014) фаъолияти назаррасро ба низомии идорӣ ва хадамотии ин вазорат анҷом додааст, ки натиҷаи онро дар шакли зайл баён намудан мумкин аст:

а) Таъмини 15 700 адад компютер, принтер, мошини нусхабардорӣ, UPS (захирақунандаи барқ) ва ғайра дар марказ ва вилоятҳои мамлакат ба дафтариҳои маориф;

б) Таҳияи 310 Мегаватт Интернет бо назорати фаъоли марказӣ;

в) Аз тариқи хадамоти IP телефони интернетӣ таъмини 70% кормандони Вазорати маориф зери пӯшиши хадамоти мухобиравии дохилии ройгон ва бидуни масраф;

г) Мучаҳҳаз кардани 200 муассисаи таълимӣ бо маводди тенологӣ, аз қабилӣ компютер, интернет, тахтаҳои электронӣ ва принтер;

д) Маркази технологияи маълумоти Вазорати маориф тавонистааст, ки ин вазоратро бо раёсатҳои марбути марказӣ ва идораҳои вилоятӣ аз тариқи видеоконфронс васл ва ё якҷо намояд [11].

Яке аз иқдомоти наҷиби дигар, фаъолияти телевизиони «Маориф» дар мамлакат мебошад. Ин маркази хабаррасонӣ ҳамчун ниҳоди таълимиву тарбиявӣ бо доштани 200 барномаи дарсӣ ва таълимӣ аз бахши радио ва 36 барномаи телевизионӣ шабонарӯз аз 13 то 24 соат дар хидмати донишомӯзон ва ҳамшаҳриён мебошад [10, 45]. Чи тавре ки дар боло ишора гадид, аз ҳисоби будҷаи инкишофии Вазорати маориф ҳар сол маблағҳои ҷудогардида рӯ ба афзоиш намудааст. Дар баробари афзоиши маблағҳо, шумораи мактабҳои башардӯстона низ бештар гардидааст. Хусусан, дар соли 2009 Вазорати маориф аз тариқи будҷаи инкишофии хеш барои 190 мактаб дар тамоми вилоятҳои Афғонистон ба маблағи 2,2 миллион доллари ИМА маводди дарсӣ барои озмоишгоҳҳо, садҳо дона мизу курсӣ, садҳо қуттӣ маводди навишт ва компютер тақсим намудааст. Тибқи гузориши радиои «Садои Афғон Ово» муассисаи хайриявии «Лиён Амирӣ» барои маорифи Ҳирот дар соли 2009 ба маблағи 5 миллион афғонӣ маводди дарсӣ аз қабилӣ 1000 мизу курсӣ, дафтар, фарш ва ғ. кумак намудааст.

Гуфтан ҷоиз аст, ки дар соли 2009 аз вилояти Ҳирот як анбори бузурги маводди озмоишгоҳӣ баъд аз 25 сол кашф ва мавриди истифода қарор гирифт. Ин таҷҳизоти озмоишгоҳиро, ки дар як мадрасаи давлатии шаҳри Ҳирот ниғаҳдорӣ мешуданд, ба таври ногаҳонӣ пас аз 25 сол кашф шудааст. Тибқи изҳороти Ғулом Ҳ. Т. раиси маорифи Ҳирот, ин бастаи мавод шомилӣ 100 адад таҷҳизоти озмоишгоҳӣ буда, ки арзиши он ба беш аз 50 миллион афғонӣ аст ва дар замони ҳукумати доктор Начибуллоҳ аз тарафи Иттиҳоди Шӯравӣ ба маорифи Ҳирот кумак шуда буд. Ин анбор шомилӣ маводди химия, биология, физика, математика ва геология мебошанд, ки ниёзмандии 500 муассисаи ин вилоятро рафъ мекунад. Раиси маорифи Ҳирот дар мавриди ин мавод гуфтааст, ки «ҷойи таассуф аст, ки мо 25 сол хатмкунандагони хешро ба ҷомеа тақдим кардем, аммо онҳо аз фоидаҳои ин мавод бебаҳра рафтанд, дар ҳоле ки ин мавод дар анбори маорифи Ҳирот қуфл ва ё аз чашмҳо пинҳон буданд» [13, 45].

Вобаста ба талабот ва зарурияти бештар намудани пойгоҳи моддӣ-техникии соҳаи маориф соли 2010 Вазорати маориф дар асоси омӯзишу баррасии мушкилоти макотиби Афғонистон 2,5 миллион доллари ИМА аз ҳисоби будҷаи инкишофӣ ҷудо намудааст. Маблағи ҷудогардида 210 мактабро бо маводди озмоишгоҳӣ, нотбукҳо, маводди навишти идорӣ ва харитаҳои дарсӣ таъмин намудааст. Кишвари Дания ба маорифи вилояти Кописо дар соли 2010 172 мизу курсӣ кумак намудааст. Инчунин, дар соли 2010 кишвари Чопон барои мактабҳои вилояти Кундуз ба маблағи 280 ҳазор доллари амрикоӣ кумак кардаст. Ин кумакҳо шомилӣ маводди озмоишгоҳӣ ва мизу курсӣ мебошанд. Маводди мазкур шомилӣ 74 ҷевон, 610 мизу курсӣ, 40 адад мизи идорӣ, 40 адад ҷевон барои таҷҳизоти маводди озмоишгоҳ, 28 мизи озмоишгоҳ, 90 курсии озмоишгоҳ, 23 тахтаи синфӣ ва 40 қуттӣ маводди озмоишгоҳ мебошанд. [14, 2].

Муассисаи ҳимояи кӯдакони ИМА се компютер, ду компютери ноутбук, шаш телефонро ба раёсати маорифи Ҷузҷон мусоидат намудааст. Дар соли 2010 201,1 тон бисквит барои 28162 хонанда, инчунин 148,649 тона равған барои 9007 хонанда дар вулусволиҳои Хонақо, Хамоб, Файзобод, Қарқин, Мингачик ва маркази вилояти Ҷузҷон тақсим гардид [15, 122].

Қобили зикр аст, ки Маркази ҳимояи кӯдакони Афғонистон 500 миз ва 500 курсии дунафараро ба мактабҳои марказӣ ва вулусволиҳои вилояти Сарипул кумак намуда, бо ин мушкилии қисме аз хонандагонро, ки болои фарш ба омӯзиш машғул буданд, рафъ карданд. Барои беш аз 30 мактаб дар сатҳи вилояти Сарипул бастаҳои маводди дарсӣ ва маводди аввалияи тиббӣ тақсим шудааст, ки ҳангоми зарурат аз он истифода шавад. Бо таваҷҷуҳи роҳбарияти маорифи Сарипул барои муҳофизони ҷавон ва донишомӯзони муассисаҳои таълимӣ ба таври ташвиқ бо ҳамкориҳои идораи ЮНИСЕФ садҳо тон равған ва бискувит (печен) кумак карда шудааст [16, 10]. Бо мизу курсӣ таъмин намудани муассисаҳои таълимӣ дар тамоми вилоятҳои кишвар аз ҳисоби созмонҳо ва кишварҳои хориҷӣ ба назар мерасад. Аз ҷумла, соли 2011 дар вилояти Дойкундӣ аз тарафи Муассисаи омӯзишии «Нек» 1560 мизу курсӣ барои муассисаҳои таҳсилоти умумӣ дар ноҳияҳои Сангтаҳт, Аштарлӣ, маркази Шаҳристон, Маромӯр ва Китӣ ба маблағи 120 ҳазор афғонӣ мусоидат намудааст [17, 15]. Ҳамзамон, Вазорати маорифи Афғонистон аз тариқи барномаи инкишофии хеш ба соҳаи маорифи вилояти Парвон 150 мизу курсӣ ва таҷҳизоти варзишӣ барои 10 ноҳияи ин вилоят кумак карда буд [18, 13]. Ба ғайр аз ин, муассисаи «Имдоди Ансор» ба маорифи вилояти Бомӣ дар соли 2011 ба теъдоди 130 курсӣ ва мизи се нафарӣ барои хонандагон мусоидат намудааст. Дар умум гуфтаи зарур аст, ки дар соли 2011 Вазорати маориф барои 250 мактаб аз тариқи будҷаи инкишофӣ ба маблағи 2,8 миллион доллар маводди дарсӣ аз қабилҳои компютер, маводди дарсии фанҳои химия, физикаву математика, маводди озмоишгоҳӣ ва хиритаҳои дарсӣ тақсим намудааст [19, 120].

Ҳамчунин дар соли 2012 созмони кумакрасони Арабистони Саудӣ ба донишомӯзони дорулҳифзҳо (марказҳои ҳифзи Куръон) ва дорулулуми вилояти Лағмон миқдори зиёди маводди қуртосия, аз қабилҳои ручка, дафтар, қалам ва сумкаҳо ба арзиши 90 ҳазор доллари амрикоӣ мусоидат кардааст. Ҳамин тавр, раиси маорифи вилояти Лағмон зимни сипосгузори аз ин ниҳоди ёрирасон хоҳони ҳамкориҳои баъдӣ низ гардид. Дар доираи кумакҳо, ин ниҳод боз 1800 китоби динӣ, ҷувдон, қалам, дафтар ва хаймаҳо ба муассисаҳои таълимии вилояти Лағмон дастрас намуд. Тибқи изҳороти раиси маорифи вилояти Лағмон, муассисаи байналмилалӣ хайрияи Ҳинд (NHRD) ба 250 донишомӯзони ятими мактабҳои ин вилоят кафш, ҷувдон, қуртосия (қалам, қалампоккун, ручка ва дафтарчаҳо) ёри намудааст. Дар соли таҳлилшаванда барои 268 муассисаи таълимӣ аз будҷаи инкишофии Вазорати маориф ба маблағи 3,1 миллион доллар маводди озмоишгоҳӣ, компютерҳои замонавӣ, маводди идорӣ ва ғ. тақсим намудааст [20, 2].

Қобили зикр аст, ки Созмони ЮНИСЕФ дар соли 2012 бо арзиши 500 ҳазор афғонӣ як қатор маводди дарсӣ барои хонандагони вилояти Пактико мусоидат намуд. Ин мавод шомилҳои бастаҳои қуртосия (қалам, ручка, ҷувдон, қаламтарош ва дафтарчаҳо), тахтаи синф, фарши зерӣ по, китобҳои роҳнамо барои муаллимон, китобҳои дostonҳо барои кӯдакон мебошанд, ки ба масъулини вилоят супурда шуданд. Дар асоси маълумотҳои расмӣ вилояти Лугар, санаи 9-уми ноябри 2014 Созмони байналмилалӣ ЮНИСЕФ дар

доираи идомаи кумакҳои маорифпарваронааш ба соҳаи маорифи ин вилоят теъдоде аз маводди дарсӣ мусоидат намудааст. Албатта, ин мавод шомили 1188 қуттӣ (баста) қуртосия (қалам, ручка, дафтарча ва чувздон) барои муаллимон ва 1086 қуттӣ маводди қуртосия барои муаллимон ва хонандагони синфҳои аввал, аниқтараш то синфи сеум тақсим ва тақдим намудааст [21, 14].

Таҳлили маъхазҳо нишон медиҳанд, ки маблағгузорӣ аз ҳисоби будҷаи инкишофии Вазорати маориф дар соли 2013 нисбат ба соли 2012 0,4 миллион афзоиш ёфтааст. Аниқтараш дар соли 2013 маблағи 3,5 миллион доллари ИМА аз тариқи будҷаи инкишофӣ ҷудо гардида, барои 293 мактаби Афғонистон маводди озмоишгоҳӣ, компютерҳо, харитаҳои дарсӣ ва даҳҳо қуттӣ маводди навишт барои хонандагону муаллимон таҳия ва тақсим кардааст.

Дар ҳақиқат, будҷаи инкишофии Вазорати маориф сол то сол майл ба афзоиш намудааст. Масалан, дар соли 2011 будҷаи инкишофии низоми таълимоти умумӣ 225,7 млн. доллари амрикоӣ буд ва он дар соли 2014 ба 773,5 млн. доллар расидааст, ин гуфтаҳои болоро тасдиқ менамояд.

Дар соли 2013 аз тарафи муассисаи «Релиф интернейшнал» ба мактабҳои маорифи вилояти Кописо ба теъдоди 1951 мизу курсӣ кумак кард. Ҳамчунин, аз тариқи муассисаи мазкур ба 28 муассисаи таълимии 7 ноҳия таҷҳизоти варзишӣ низ кумак шудааст [22, 15]. Бино бар гузориши Вазорати маорифи Афғонистон, дар соли 2013 кишвари Ҷопон барои хонандагони вилояти Нангарҳор маводди дарсӣ кумак намуда, макотибро бо тахтаи синфӣ, фарши зерӣ по таъмин намуда ва барои 15 ҳазор хонандаи мактабҳои ноҳияи Биҳсуд ва Сурхрӯд чувздон тақсим карда шуданд [23, 3].

Тибқи иттилои расмӣ раиси маорифи вилояти Самангон А. Абдулазиз, дар соли 2013 кишвари Шведсия ба арзиши 65 ҳазор доллари амрикоӣ 685 мизу курсии сенафарӣ барои донишомӯзони ноҳияҳои Хуррам ва Сорбоғ ва 40 мизи идорӣ барои шӯъбаҳои маориф кумак намудааст [24, 25].

Тибқи изҳороти муовини тадриси Раёсати маорифи Балх Меҳр Оин Қайс, соли 2013 муассисаи «Тико»-и кишвари Туркия ба арзиши 40 ҳазор доллари амрикоӣ 320 мизу курсии дунафара ба дабиристони мутавасситаи Бектош, ки он марбути маорифи Балх мебошад, кумак кардааст. Ҳамчунин, ин муассиса дар соли 2012 барои маорифи вилояти Балх 500 мизу курсӣ низ кумак намудааст [25, 4].

Тибқи гузориши раёсати маорифи вилояти Бағлон, Вазорати маориф дар соли 2013 аз тариқи будҷаи инкишофии хеш барои мактабҳои Пулихумрӣ 84 мизу курсӣ, 26 хаймаи дарсӣ ва 800 метри мураббаъ фарш бо арзиши 5 ҳазор доллари ИМА кумак намудааст [26, 3].

Мавриди зикр аст, ки Вазорати маориф дар соли 2014 бо созмони байналмилалӣ Наҷот барои таҳияи маводди дарсӣ барои 75 мактаб, барои 5300 наврасони бечошудагон ба маблағи 477 ҳазору 390 доллари амрикоӣ кумак намудааст. Муассисаи «БРАК» низ бо имзои тафоҳумнома бо Вазорати маорифи Афғонистон барои се мактаб мавод ва таҷҳизоти дарсӣ ба монанди ручка, қалам, дафтар ва чувздон, инчунин маводди озмоишгоҳӣ бо маблағи 80 ҳазор доллари ИМА кумак намудааст. Дар ин муддат Вазорати маориф барои 311 мактаб аз тариқи будҷаи инкишофии хеш бо маблағи 3,8 миллион доллари ИМА маводди дарсии замонавӣ, аз қабилӣ компютерҳои замонавӣ, маводди озмоишгоҳҳо, маводди дарсии фанҳои физикаву риёзӣ ва мизу курсӣ барои идораҳо таҳия ва тақсим намудааст. Бино бар изҳороти хабарнигори пойгоҳи

иттилоърасонии паёми «Офтоб» Саид Ҳабибуллоҳ Начафизода дар шимоли Афғонистон–Мазори Шариф аз ҷониби муассисаи имдодрасони GIZ дар соли 2014 200 мизу курсӣ бо арзиши 13 ҳазор доллари амрикоӣ ба маорифи вилояти Самангон кумак кардааст [27, 55]. Агар дар соли 2005 1,1 миллион маблағ барои пойгоҳи моддӣ-техникии соҳаи маориф ҷудо гардида бошад, пас дар соли 2015 ин рақам ба 4,1 миллион доллар расидааст, ки нисбат ба соли 2005 се маротиба афзоиш ёфтааст. Махсусан, дар соли 2015 355 мактаб аз будҷаи инкишофии Вазорати маориф маводди дарсӣ, аз қабилӣ маводди озмоишгоҳӣ, компютерҳо, маводди дарсии риёзӣ, физикаю химия ва маводди навишт барои идораҳои маориф тақсим гардидааст [28, 21].

Муассисаи «Кумак ба маорифи Афғонистон» соли 2015 дар баҳши таълимоти таъҷили ба маорифи вилоятҳои Ғазнӣ, Бомӣён, Бадахшон, Парвон, Кобул ва Мазори Шариф барои 12 мактаб мавод ва таҷҳизоти дарсӣ кумак намудааст. Ҷамчунин, аз ҷониби муассисаи «Бист» дар соли 2015 барои 480 хонандагони синфҳои аввал, дувум ва сеуми мактабҳои Лугар маводди дарсӣ, аз қабилӣ дафтар, ҷувдон, қалам, ручка, қалампок ва маводди ҷандасӣ, монанди паргор ва барои 5360 донишомӯз дар 32 мактаб маводди дарсӣ ба маблағи 10 ҳазор доллари амрикоӣ кумак намудааст [29, 81].

Дар соли 2016 бинобар изҳороти Аҳмадшоҳ Азизӣ масъули самти шимоли Афғонистон, Вазорати маориф аз кумакҳои маводди дарсии Созмони ЮНИСЕФ барои хонандагони синфҳои ибтидоии вилояти Самангон хабар додааст. 24 майи соли 2016 муассисаи ТИКО-и Туркия дар идомаи кумакҳояш ба мактабҳои Афғонистон ба мактаби духтаронаи «Суфии ислом»-и Кобул 300 ҷуфт мизу курсӣ, теъдоде ҷевон ва мизи конфронсӣ кумак намуд. Масъулини раёсати маорифи шаҳри Кобул аз кумакҳои кишвари Туркия қадрдонӣ намуда, таъкид намуданд, ки кумакҳои ин кишвар барои Афғонистон ниҳоят муассир будааст [30, 30].

Мавриди зикр аст, ки кишвари Фаронса дар идомаи кумакҳои хеш ба маорифи вилояти Панҷшер дар соли 2016 ба азириши 1 миллиону 42 ҳазору 60 афғонӣ кумак намудааст, ки шомилӣ ҳафри чоҳҳои об, шабакаҳои обрасонӣ, мизу курсӣ, маводди навишт, аз қабилӣ дафтар, ручка ва ҷувдон мебошад [31, 2].

Вазорати маориф дар соли 2016 барои таҷҳизонидани мактабҳо ва марказҳои таълимӣ аз тариқи будҷаи инкишофии хеш ба маблағи 3,4 миллион доллари ИМА 11 ҳазору 802 қуттӣ маводди дарсӣ барои фанни риёзӣ ба мактабҳои Кобул, Таҳор, Панҷшер, Хуст, Сарипул, Дойкундӣ, Зобул, Ғур, Нуристон, Бағлон, Кундуз, Парвон, Ғазнӣ ва Ҳирот тақсим намудааст. Ҷамин тавр, 21 қуттӣ маводди дарсӣ ба мактабҳои шаҳри Кобул низ тақсим гардидааст. Ҷамчунин, 12 маркази компютерӣ, аз ҷумла 10 маркази компютерӣ дар 10 мудирияти маркази сайнсии даҳ вилоят, 2 маркази компютерӣ дар маркази сайнсии эҷод гардидааст. Дар идомаи кумакҳо ин вазорат 290 компютер барои 290 мактаб низ тақдим намуда ва ба тақмили ҳуҷҷатҳои 710 компютер барои 710 мактаб низ иқдом намудааст. Вазорати маориф 65 қуттӣ маводди дарсии дигар барои мадрасаҳои вилояти Таҳор, Панҷшер, Хуст, Сарипул, Дойкундӣ, Зобул, Ғур, Нуристон, Бағлон, Кундуз, Парвон, Ғазнӣ ва Ҳирот низ тақсим намудааст [32, 30].

Дар соли 2016 масъулини маорифи вилояти Кундуз эълон кардаанд, ки созмони ЮНИСЕФ барои 100 ҳазор хонанда ва 2 ҳазор муаллим маводди дарсӣ кумак намудааст. Ин мавод шомилӣ дафтар, қалам, худкор, ҷувдон, хаткаш ва ғ. мебошанд. Дар соли 2016 масъулини Вазорати маориф иддаъо доштанд, ки бояд барои умумӣ мактабҳои Афғонистон маводди замонавӣ ва компютерҳои баландсифат харидорӣ гардад, зеро он

теъдоди компьютерҳое, ки дар соли 2006 барои бархе аз мактабҳои Афғонистон харидорӣ шуда буданд, феълан қобили истифода нестанд. Вазорати маорифи Афғонистон иддаё дорад, ки барои истифода аз интернет дар шуъбаҳои идорӣ ва мактабҳо солона даҳҳо миллион доллари ИМА хароҷот дорад. Муҳаммад Акрам И. сарпарастии Вазорати сарҳадот ва қабоилии Афғонистон дар мавриди васл шудани се мактаб ба интернет чунини изҳор доштааст, ки аз рӯзе, ки ин мактабҳо ба интернет васл шудаанд, болои дарси хонандагон таъсири судманд гузоштаанд.

Ҳамчунин, Вазорати маориф аз тариқи будҷаи инкишофии хеш дар соли 2016 5144 компютери дастӣ (ноутбук) барои таълими кӯдакон дар мактабҳои ибтидоии мухталифи марказ ва вилоятҳои кишвар тақсим намудааст [33, 311].

Масъалаи дигаре, ки мавриди баррасӣ қарор мегирад, нашри китобҳои дарсӣ ва таъмини хонандагон ба маводди таълимӣ ба ҳисоб меравад. Афғонистон, ки кишвари гуногунмиллат аст, таъмини онҳо бо китоби дарсии бо забони модаринашон мушкilotи ҷиддӣ ба ҳисоб меравад. Гар чанде ки забони дарӣ ва пашту ба ҳайси забонҳои давлатӣ эътироф гардидаанд, вале забонҳои дигаре ба мисли ўзбекӣ, туркманӣ, пашай, нуристонӣ, балучӣ ва помирӣ низ бо аксарияти қавмӣ дар минтақаҳои сукунаташон ҳамчун забони сеюм эътироф гардидаанд [34, 4].

Бояд гуфт, ки китобҳои дарсӣ аксар бо забони дарӣ ва дар вилоятҳое, ки паштуҳо бештар мебошанд, бо забони паштуӣ таҳия ва нашр мегарданд. Забонҳое, ки ба ҳайси забони сеюм шинохта шудаанд, дар мактабҳои онҳо танҳо як фан бо номи забони модарӣ (забони сеюм) таълим дода мешавад ва тамоми китобҳои дарсии дигар фанҳо бо забонҳои давлатӣ таҳия ва тадрис мешаванд. Масъулони Вазорати маориф иддао доранд, ки дар гузашта ба забонҳои соири мардуми Афғонистон чандон тавачҷуҳ зоҳир нашуда буд, ки ин мавзӯё сабаби паст гардидани сатҳу сифати таълим дар он манотиқ шуда буд. Зеро дар моддаи 16-уми Қонуни асосии Афғонистон омадааст, ки «дар минтақаҳое, ки бештари мардум ба яке аз забонҳои ўзбекӣ, туркманӣ, пашшай, нуристонӣ, балучӣ ва помирӣ суҳбат мекунанд, он забонҳо ба ҳайси забони сеюми расмии кишвар мебошанд ва шароити тадбиқи он тавассути қонун танзим мегардад».

Масъалаи қавмият ва забонӣ барои маорифи Афғонистон яке аз мушкilotи бузург ба ҳисоб меравад. Зеро нашри китобҳои дарсӣ бо забонҳои гуногун маблағи гаронро тақозо менамояд ва тақрибан ғайриимкон аст.

Мавриди зикр аст, ки новобаста аз мушкilotи ҷойдошта, Вазорати маорифи Афғонистон бо ҷалби маблағҳои хориҷию созмонҳои байналмилалӣ нашри китобҳои дарсиро ба роҳ мондааст. Аз ҷумла, муассисаи байналҳақии «Осиё фавндешн» аз соли 2002 то соли 2016 ҳудуди 35 миллион ҷилд китоб бо забони англисӣ барои 1000 мактаб ва китобхонаҳои маориф дар саросари Афғонистон ба таври ройгон тақсим намудааст. Ҳамчунин, кумакҳои дигаре ба монанди 26 ҳазор ҷилд китоб ва соири маводди дарсӣ, монанди харитаҳо барои мактабҳои духтарона аз ҷониби ҳамин созмон кумак шудааст. Ҳамин тавр, ин муассисаи кумакрасон бо ташкили курсҳои омодагӣ барои дохилшавӣ ба барномаҳои конкурс ҷиҳати роҳёбӣ ба донишгоҳҳои давлатӣ, баъд аз фароҳамоварии 12000 DVD киноҳои таълимиро, ки шомили матлабҳои дарсии фанҳои риёзӣ, физика, химия ва биология барои синфҳои 10 то 12-ум мебошанд, дар соли 2009 барои ҳар мактаб ба таъдоди се то DVD киноҳои таълимиро тақсим намудааст [35, 55].

АДАБИЁТ:

1. Изҳороти масъулини дидбони шаффофият дар Афғонистон аз 18. .08. 2014 [Манбаи электронӣ]. <https://iwaweb.org/dr/wp-content/uploads/2016/05/Dari-Newsletter-Feburary-2016.pdf>. (санаи истифодабарӣ: 01.05. 2020).
2. Изҳороти масъулини дидбони шаффофият дар Афғонистон аз 01. .09. 2014 [Манбаи электронӣ]. <https://tolonews.com/fa/business/> (санаи истифодабарӣ: 12.06. 2020).
3. Бойгонии ҷории Вазорати маориф. Раёсати ҷамоҳангӣ бо муассисоти кӯмакунандаи байналмилалӣ. Бахши 3. Рӯихати 9. Парвандаи 5. - С.33.
4. Вазорати маориф. Кӯмакҳои муассисаи Норвегия барои муҳожирини афғон [Матн] // Ҳафтаномаи маориф. - Кобул, 2005. 13- май. -№ 278. - С. 1.
5. Бойгонии марказии Вазорати маориф. Бахши 3. Рӯихати 2. Парвандаи 6. - С.22.
6. Вазорати маориф. Ди Сивидан муассисаи ди Пактиё вилоят ди пуҳанӣ раёсат сара дарсӣ маводу мараста укра [Матн]// Ҳафтаномаи маориф.- Кобул, 2015. 26 - октябр. -№ 211. - С. 4.
7. Вазорати маориф. Кӯмакҳои қуртосия аз ҷониби Вазорати маориф барои мактабҳои Ҳилманд [Матн]// Ҳафтаномаи маориф. - Кобул, 2007. 12 ноябр. - № 231. - С. 3.
8. Бойгонии марказии Вазорати маориф. Бахши 4. Рӯихати 5. Парвандаи 25. - С.39.
9. Изҳороти Мирзай С. Вазири Муҳобирот ва технологияи маълумотӣ дар Конфронси матбуотӣ дар Кобул, 18. .01. 2016 [Манбаи электронӣ]. <https://iwaweb.org/dr/wp-content/uploads/2016/05/Dari-Newsletter-Feburary-2016.pdf>. (санаи истифодабарӣ: 12.10. 2020).
10. Вазорати маориф. Беҳтар шудани шароити дасгоҳ аз тариқи шабакаи интернет дар аксари мактабҳои Афғонистон [Матн] // Ҳафтаномаи маориф.- 2015. 15 - сентябр. - № 265. - С. 3.
11. Изҳороти Мирзай С. Вазири муҳобирот ва технологияи маълумотӣ дар Конфронси матбуотӣ дар Кобул, 18. .01. 2016 [Манбаи электронӣ]. <https://iwaweb.org/dr/wp-content/uploads/2016/05/Dari-Newsletter-Feburary-2016.pdf>. (Санаи истифодабарӣ: 12.10. 2020).
12. Вазорати маориф. Гузориши дастовардҳои 12 сола[Матн]. - Кобул, 2010.- С. 43-45.
13. Бойгонии марказии Вазорати маориф. Бахши 11. Рӯихати 9. Парвандаи 6. – С. .45.
14. Вазорати маориф. Кӯмакҳои хориҷӣ барои маорифи Афғонистон [Матн] // Ҳафтаномаи маориф. - Кобул, 2015. 25- август. -№ 311. -С. 2.
15. Бойгонии марказии Вазорати маориф. Бахши 15. Рӯихати 12. Парвандаи 25. - С.122.
16. Вазорати маориф. Фишурдае аз гузориши раёсати маориф аз 22 савр то 31 ҷавзои 2010 [Матн] // Моҳномаи Сарипул. - Сарипул, 2010.- № 3. - С. 10.
17. Вазорати маориф. Гузорише аз пешрафтҳои иҷрооти амалиёти маорифи Дойкундӣ. [Матн]. -Кобул, 2011. - С. 15.
18. Вазорати маориф. Раёсати маорифи вилояти Парвон. Гузориши пешрафтҳо [Матн]. - Кобул, 2014. - С.13.
19. Бойгонии марказии Вазорати маориф. Бахши 26. Рӯихати 13. Парвандаи 28. - С.102.

20. Вазорати маориф. Кӯмакҳои кишвари Арабистон барои маорифи Афғонистон [Матн] // Ҳафтаномаи маориф. - Кобул, 2012. 24- май. -№ 255. - С. 2.
21. Вазорати маориф. Ахбори вилоятии вилояти Лугар. [Матн]. - Кобул, 2014.- С. 14.
22. Гузориши Вазорати маориф. Хулосаи иҷрооти маорифи вилояти Кописо. [Матн]. - Кобул, 2014. -С. 15.
23. Вазорати маориф. Кори сохти биноҳои мактабҳои ҷадид дар вилоятҳои Кописо ва Лағмон [Матн] // Ҳафтаномаи маориф. - Кобул, 2014. 15- Апрель. -№ 169.- С. 3.
24. Абдулазиз А. Бинои мактабҳои нави таълимӣ дар вилояти Самангон [Матн] /А. Абдулазиз //Маҷаллаи ирфон. - Кобул, 2013.- №111. - С. 25.
25. Вазорати маориф. Кӯмаҳои хориҷӣ барои маорифи Афғонистон [Матн]// Ҳафтаномаи маориф. - Кобул, 2013. 12- апрел. -№ 245. - С. 4.
26. Вазорати маориф. Кӯмаҳои Вазорати маорифи Афғонистон аз буҷаи инкишофӣ ба муассисаҳои таълимӣ [Матн] // Ҳафтаномаи маориф. - Кобул, 2013. 13- октябр. - № 187, - С. 3.
27. Бойгонии ҷории Вазорати маориф. Раёсати ҳамоҳангӣ бо муассисоти кӯмакунандаи байналмилалӣ. Бахши 31. Рӯихати 7. Парвандаи 11. - В.55.
28. Вазорати маориф. Гузориш ва дастовардҳои 11 солаи маориф [Матн]. - Кобул, 2016.- С. 18-21.
29. Бойгонии марказии Вазорати маориф. Бахши 21. Рӯихати 12. Парвандаи 28. - В.81.
30. Изҳороти Ориян Раъуф маовини раёсати маорифи Ҷузҷон ба таърихи 24.05.2016 [Манбаи электронӣ]. <https://www.youtube.com/watch?v=X8BUTDyyIcA> (Санаи истифодабарӣ: 13. 11. 2019).
31. Вазорати маориф. Кӯмаҳои хориҷӣ барои маорифи Афғонистон [Матн] // Ҳафтаномаи маориф.- Кобул, 2012. 16- апрел. -№ 277. -С. 2.
32. Вазорати маориф. Соли атфи маорифи Афғонистон [Матн]. - Кобул, 2016.- С. 30.
33. Аҳмадӣ Вардак. Сайри таърихии маорифи Афғонистон [Матн]/В. Аҳмадӣ. - Кобул, 2016.- С. 311.
34. Қонуни асосии Ҷумҳурии исломии Афғонистон. Таҷдиди сеюм [Матн]. - Кобул, 2013. - С.4.
35. Вазорати маориф. Нигарише бар дастовардҳои бесобиқаи Вазорати маориф [Матн]. - Кобул, 2010.- С. 55.

**ПОМОЩЬ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ОБЕСПЕЧЕНИИ
МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ БАЗЫ И ИЗДАНИИ УЧЕБНО-
МЕТОДИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В АФГАНИСТАНЕ (2001-2016 ГГ.)**

КУДРАЗОДА КОМРОН АБДУНАБИ

Институт изучения проблем стран Азии и Европы
Тел.: (+992) 93 528 28 62. Эл. почта: komron.kudratov@gmail.com

КУШО ФАХИМ МОХАММАДАЗАМ

Таджикский национальный университет
Тел.: (+992) 919-51-11-80. Эл. почта: fahimkosha171@gmail.com

В статье рассматривается помощь международных организаций в обеспечении материально-технической базы и издании учебно-методической литературы в Исламской Республике Афганистан, и в процессе исследования было определено, что в этот период в образовательные учреждения этой страны отсутствовали технических средств и наглядных пособий. Во многих учебных заведениях Афганистана не хватало классных досок, парт и стульев, лабораторных материалов, компьютеров и учебников. В целом 74% школ столкнулись с нехваткой учебного оборудования. На основе анализа и обзора источников существующие проблемы в сфере образования показывают, что состояние лабораторий, компьютеров, школьных библиотек в выбранный период вызывает тревогу, а ряд международных организаций способствовали улучшению материально-технической базы учебных заведений. Одной из организаций, оказавших большую помощь в области материально-технической базы образования Афганистана, является международная организация ЮНИСЕФ. Эта международная организация смогла внести весомый вклад в обеспечение образовательных сфер Афганистана материально-техническими материалами и выпуск учебно-методической литературы, а также в обеспечение необходимыми материалами афганских преподавателей и студентов.

Ключевые слова: Афганистан, образование, школа, учеба, международные организации, помощь международных организаций, обеспечение техникой и технологиями, учебно-методическая литература, проблемы в сфере образования

ASSISTANCE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN PROVIDING THE MATERIAL AND TECHNICAL BASE AND PUBLISHING EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL LITERATURE IN AFGHANISTAN (2001-2016)

KUDRATZODA KOMRON ABDUNABI

Institute for studying the issues of Asian and European countries
Tel.: (+992) 93 528 28 62. E-mail: komron.kudratov@gmail.com

KUSHO FAHIM MOHAMMADAZAM

Tajik National University
Tel.: (+992) 919-51-11-80. E-mail: fahimkosha171@gmail.com

The article discusses the assistance of international organizations in providing the material and technical base and publishing educational and methodological literature in the Islamic Republic of Afghanistan, and in the course of the study it was determined that during this period the educational institutions of this country suffer from a lack of technical means and visual aids. Many educational institutions in Afghanistan lacked blackboards, desks and chairs, laboratory materials, computers and textbooks. Overall, 74% of schools faced a shortage of teaching equipment. Based on the analysis and review of sources, the existing problems in the field of education show that the state of laboratories, computers, school libraries in the selected period is alarming, and a number of international organizations have contributed to the improvement of the material and technical base. technical base of educational institutions. One of the organizations that provided great assistance in the field of the material and technical base of education in Afghanistan is the international organization UNICEF. This international organization was able to make a significant contribution to providing the educational spheres of Afghanistan with material and technical materials and the production of educational and methodological literature, as well as to providing the necessary materials to Afghan teachers and students.

Keywords: *Afghanistan, education, school, studies, international organizations, assistance from international organizations, provision of equipment and technologies, educational literature, problems in the field of education*

МУНОСИБАТҲОИ ДУҶОНИБАИ ҶУМҲУРИИ ҚАЗОҚИСТОН ВА ҶУМҲУРИИ ХАЛҚИИ ХИТОЙ

МИРЗОЕВ ҲАБИБҶОН ТАБРИКҶОНОВИЧ

номзади илмҳои таърих, ходими пешбари илмӣи шуъбаи Осиёи Ҷанубӣ ва Шарқии ИОМДОА АМИТ. Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони Рудаки, 33
Тел. 933-60-94-94. E-mail: diplomat.tj94@mail.ru

АЗИЗОВ СОМОН ҶУРАҲОНОВИЧ

магистранти курси 2-и ихтисоси муносибатҳои байналмилалӣ ИОМДОА АМИТ.
Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, кӯч. Исмоили Сомонӣ 14, ҳ. 9, тел. 903-33-99-90. E-mail: azizovs138@gmail.com:

Дар мақолаи мазкур муносибатҳои дуҷониба ва бисёрҷонибаи Ҷумҳурии Қазоқистон ва Ҷумҳурии Халқии Хитой дар замони муосир мавриди таҳлилу баррасиҳои ҷамаҷониба қарор гирифтааст. Баъди ба даст овардани истиқлолият Ҷумҳурии Қазоқистон бо Ҷумҳурии Халқии Хитой муносибати дӯстонаро ба роҳ монда дар таҳкими руиҳои муносибатҳо ҳар ду ҷониб саҳмгузоранд. Руиҳои бумайлони равобитаҳои иқтисодии ин кишвар шаҳодат аз доштани муносибати хуби иқтисодӣ медиҳанд, ки поягузори муносибатҳои дигари дуҷонибаи кишварҳои ҳамсоя гаштаанд. Инчунин ҳамкориҳои дуҷонибаи Қазоқистону Чинро саноदҳои муҳими дуҷониба ба танзим мебароранд, ки асоси равобитаҳо тарафайн ҳастанд. Имзои Эълomia дар бораи шарикӣ стратегӣ байни Қазоқистону Чин дар соли 2011 саҳифаи нави равобити дуҷонибаро боз намуд. Бо вуҷуди мавҷудияти якҷанд омилҳои хурди манфи дар равобити ду кишвар муносибатҳо рушд ёфта истодаанд. Оморҳо нишон медиҳанд, ки равобити иқтисодии Қазоқистону Чин баъди имзои Эълomia дар бораи шарикӣ стратегӣ дар ҳоли рушд қарор доранд. Умумияти ҷуғрофӣ фарҳанги низ дар равобити ду кишвар нақши калидиро иҷро қарда, дар таҳкими дӯстии дуҷонибаи байни миллатҳо саҳмгузоранд. Ҳамчунин ҳамкориҳои тарафайн дар доираи созмонҳои минтақавӣ байналмилалӣ дар ҳоли рушд қарор дорад.

Калидвожаҳо: *Қазоқистон, Хитой, таҳаввулот, шарикӣ стратегӣ, шарикӣ иқтисодӣ, бисёрҷониба, дӯстӣ, созишнома, молиявӣ, фонда, Институти Конфутсий, рушд, таҳаввулот, ҳамгирӣ, Созмони Ҳамкориҳои Шанхай, минтақавӣ.*

Вуруд ба мавзӯ. Ҷумҳурии Қазоқистон ва Ҷумҳурии Халқии Хитой аз ҷиҳати ҷуғрофӣ бо ҳамдигар ҳамсоя буда, дар тӯли асрҳои зиёд шарик буданд. Роҳи қадимаи Абрешим беш аз 2 ҳазор сол қабл ба халқҳои ду кишвар имкон дод, ки ҳамгирӣ таърихӣ ба даст оранд, равобитаҳои дӯстонаи ба ҳам судбахшро аз насл ба насл мерос гузоранд. Ҳукумати Чин яке аз аввалинҳо шуда истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Қазоқистонро эътироф намуд. Аз он вақте ки ду кишвар муносибатҳои дипломатиро